

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel uchwalenia projektowanej ustawy

Konieczność uchwalenia ustawy o wyrobach zawierających azbest wynika z obowiązku wdrożenia do polskiego porządku prawnego przepisów Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2668 z dnia 22 listopada 2023 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2009/148/WE w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (Dz. Urz. UE L 2023/2668 z 30.11.2023).

Projekt ustawy obejmie również transpozycję poniższych dyrektyw, które są obecnie wdrożone do polskiego porządku prawnego:

- 1) Dyrektywę Rady 87/217/EWG z dnia 19 marca 1987 r. w sprawie ograniczania zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu (Dz. Urz. WE L 85 z 28.3.1987, s. 40 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 8, str. 269, Dz. Urz. WE L 377 z 31.12.1991, str. 48 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, str. 10, Dz. Urz. WE C 241 z 29.8.1994, str. 9, Dz. Urz. UE L 122 z 16.5.2003, str. 36 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 1, t. 4, str. 335 oraz Dz. Urz. UE L 150 z 14.6.2018, str. 155),
- 2) Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/148/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (wersja ujednolicona) (Dz. Urz. UE L 330 z 16.12.2009, str. 28 oraz Dz. Urz. L 198 z 25.7.2019, str. 241).

W projekcie ustawy nie wprowadzono przepisów zakazujących stosowania azbestu, gdyż zakaz ten wynika wprost z załącznika nr XVII pkt 6 Rozporządzenia (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (Dz. Urz. UE L 396 z 30.12.2006 str. 1, z późn. zm.).

Ponadto, projekt ustawy o wyrobach zawierających azbest:

- 1) systematyzuje i aktualizuje obecnie obowiązujące przepisy poprzez zastąpienie przepisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest oraz innych aktów prawnych regulujących kwestie związane z azbestem nową ustawą – tematyka ta jest aktualnie zawarta w kilku aktach normatywnych, przy czym najistotniejsze kwestie dotyczące zasad bezpiecznego usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest są uregulowane w rozporządzeniach,
- 2) określa obowiązki wykonawców prac, w których występuje narażenie na działanie azbestu, w tym polegających na usuwaniu i zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest, zasady prowadzenia tych prac wraz z wprowadzeniem administracyjnych kar pieniężnych za nieprzestrzeganie tych obowiązków i zasad,
- 3) określa obowiązki jednostek samorządu terytorialnego w zakresie działań związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,

- 4) wprowadza odstępstwa od generalnego obowiązku usunięcia wyrobów zawierających azbest w postaci możliwości ich trwałego zabezpieczenia, m.in. dla wyrobów zawierających azbest zabudowanych w ścianach budynków,
- 5) reguluje kwestie finansowania usuwania wyrobów zawierających azbest.

Potrzeba uporządkowania obecnie obowiązujących przepisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest jest także zgodna z „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009–2032”, zwanym dalej „Programem”, przyjętym uchwałami Rady Ministrów nr 122/2009 z dnia 14 lipca 2009 r. oraz nr 39/2010 z 15 marca 2010 r.

Ponadto do podjęcia odpowiednich prac legislacyjnych w tym zakresie wezwała również Najwyższa Izba Kontroli w „Informacji o wynikach kontroli: Usuwanie wyrobów zawierających azbest”, LOL.430.003.2022, nr ewid. 108/2022/P/22/072/LOL. W dokumencie tym wskazano, że tempo usuwania azbestu w kraju jest zbyt wolne, a bez jego przyspieszenia nie zostanie osiągnięty cel usunięcia azbestu do końca 2032 r. Jako główną przyczynę tego zjawiska wskazano brak dofinansowania do wykonania nowego pokrycia dachu po usunięciu pokrycia dachu wykonanego przy wykorzystaniu wyrobów zawierających azbest. Wyroby zawierające azbest będące pokryciem dachów stanowią ponad 90% wszystkich tych wyrobów zainwentaryzowanych na terenie kraju.

Przyjęte rozwiązania prawne odpowiadają również na podjęte w Unii Europejskiej inicjatywy takie jak: nowe unijne ramy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy, Europejski Zielony Ład, w tym w szczególności „Falę renowacji na potrzeby Europy”, europejski plan walki z rakiem, unijna strategia w zakresie odpadów i pakiet dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym. W rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 20 października 2021 r. zawierającej zalecenia dla Komisji w sprawie ochrony pracowników przed zagrożeniami związanymi z azbestem (2019/2182(INL)) podkreśla się, że nastąpi przewidywane wzmożenie prac budowlanych w związku z „Falą renowacji na potrzeby Europy”, w ramach której przewidziano remont 35 mln budynków do 2030 r., któremu towarzyszyć będzie zwiększone narażenie zawodowe i środowiskowe na włókna azbestu. W związku z „Falą renowacji na potrzeby Europy” azbest trzeba będzie zastąpić materiałami energooszczędny. Szczególną uwagę przy tym należy zwrócić na ochronę przed narażeniem na działanie azbestu pracowników zatrudnionych przy remontach starych budynków oraz ich mieszkańców. Podkreśla się konieczność identyfikacji budynków zawierających azbest, aby wesprzeć bezpieczne usuwanie azbestu i innych niebezpiecznych materiałów.

2. Aktualny stan stosunków społecznych w dziedzinie, której ma dotyczyć projektowana ustawa

Spółeczeństwo oczekuje poprawy warunków życia. Azbest i wyroby azbestowe zostały uznane za substancje szczególnie szkodliwe dla środowiska i zdrowia ludzi. W 1997 r. zakazano produkcji i stosowania wyrobów zawierających azbest oraz rozpoczęto proces wycofywania ich z użytkowania.

Aby przyspieszyć tempo oczyszczania kraju z azbestu, konieczne jest zmobilizowanie działań wszystkich grup społecznych oraz władz lokalnych i regionalnych. Uregulowanie w drodze ustawowej kwestii dotyczących inwentaryzacji, usuwania lub zabezpieczania wyrobów azbestowych oraz zapewnienia źródeł finansowania procesu usuwania tych wyrobów może pozytywnie wpłynąć na tempo podejmowanych działań przy zachowaniu zasad bezpieczeństwa i higieny pracy w narażeniu na działanie azbestu, ochronę zdrowia ludzi i środowiska.

3. Aktualny stan prawny w dziedzinie, której dotyczyć ma projektowana ustawa

Obecnie obowiązująca ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, zawierająca jedynie 8 artykułów, reguluje aspekty problematyki azbestowej w bardzo ograniczonym zakresie.

Ustawa wprowadza zakaz produkcji wyrobów zawierających azbest, definiuje azbest oraz dopuszcza wprowadzanie do obrotu diafragm do istniejących instalacji elektrolitycznych oraz wałów z azbestu chryzotylowego stosowanych do ciągnięcia szkła. Określa zasady opieki socjalnej i zdrowotnej byłych pracowników zakładów, które stosowały azbest w produkcji. Ponadto zawiera delegacje do uregulowania w drodze rozporządzeń problematyki związanej z bezpiecznym użytkowaniem i usuwaniem wyrobów azbestowych, postępowaniem z odpadami zawierającymi azbest oraz zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Kwestie związane z ochroną środowiska zostały określone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, która zaliczyła azbest do substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (art. 160 ust. 2 pkt 1). Azbest podlega sukcesywnej eliminacji (art. 162 ust. 1), a informacje o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska powinny być okresowo przedkładane marszałkowi województwa lub – w przypadku osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami – wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta (art. 162 ust. 2–9).

Wyroby zawierające azbest po wycofaniu z użytkowania stają się odpadami niebezpiecznymi i wtedy podlegają przepisom ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Szczegółowe przepisy dotyczą gospodarowania odpadami zawierającymi azbest, sprawozdawczości w zakresie gospodarki odpadami, budowy i funkcjonowania składowisk oraz magazynowania odpadów zawierających azbest. Ustawa reguluje także kwestie planowania gospodarki odpadami zawierającymi azbest na terenie danego województwa, w tym projektowanie przyszłych składowisk odpadów zawierających azbest.

Inne aspekty problematyki azbestowej regulują następujące ustawy:

- 1) w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy;
- 2) w zakresie składowania odpadów zawierających azbest na podziemnych składowiskach odpadów – ustawa z 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze;
- 3) w zakresie nadzoru budowlanego – ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane;
- 4) w zakresie postępowania ze użytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym zawierającym azbest – ustawa z dnia 11 września 2015 r. o użytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym.

Obecny stan prawny jest zgodny z następującymi przepisami prawa Unii Europejskiej:

- 1) Dyrektywą Rady z dnia 19 marca 1987 r. w sprawie ograniczania zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu (87/217/EWG) (Dz. Urz. WE L 85 z 28.3.1987, s. 40), zmienioną przez Dyrektywę Rady 91/692/EWG z dnia 23 grudnia 1991 r. (Dz. Urz. WE L 377 z 31.12.1991, str. 48), Rozporządzenie Rady (WE) nr 807/2003 z dnia 14 kwietnia 2003 r. (Dz. Urz. UE L 122 z 16.5.2003, str. 36), Decyzję Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/853 z dnia 30 maja 2018 r. (Dz. Urz. UE L 150 z 14.6.2018, str. 155),
- 2) Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/148/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (wersja ujednolicona) (Dz. Urz. UE L 330 z 16.12.2009, str. 28), zmienioną

przez Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1243 z dnia 20 czerwca 2019 r. (Dz. Urz. L 198 z 25.7.2019, str. 241),

- 3) załącznikiem nr XVII pkt 6 Rozporządzenia (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE.

4. Przyczyny negatywnych zjawisk i cele interwencji ustawodawczej

Jako przyczyny niskiej efektywności procesu oczyszczania kraju z azbestu wskazać należy m.in.:

- 1) brak ustawowych obowiązków wykonawców prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest;
- 2) brak administracyjnych kar pieniężnych za nieprzestrzeganie przepisów w zakresie bezpiecznego użytkowania (złożenie deklaracji, oznakowanie), zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest;
- 3) niewystarczający nadzór nad wykonawcami prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest;
- 4) niewystarczające środki finansowe przeznaczane na dofinansowanie usuwania wyrobów zawierających azbest oraz brak dofinansowania do położenia nowego pokrycia dachu po usunięciu pokrycia dachu wykonanego przy wykorzystaniu wyrobów zawierających azbest.

Celem interwencji ustawodawczej jest:

- 1) uregulowanie rynku wykonawców prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczeniu wyrobów zawierających azbest poprzez ustanowienie obowiązku uzyskania przez tych wykonawców zezwolenia na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest, obejmującego weryfikację szkoleń w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, możliwości technicznych i organizacyjnych wykonawcy prac oraz sposobu gospodarowania odpadami zawierającymi azbest;
- 2) uregulowanie rynku podmiotów prowadzących szkolenia w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest poprzez określenie warunków dla tych podmiotów, w tym obowiązku uzyskania wpisu do rejestru jednostek szkoleniowych;
- 3) wskazanie możliwości trwałego zabezpieczenia wyrobów zawierających azbest, będących odcinkami: podziemnych instalacji ciepłowniczych, elektroenergetycznych, wodociągowych i kanalizacyjnych, bądź będących drogami utwardzonymi odpadami zawierającymi azbest, lub będących płytami warstwowymi lub płytami żeberkowymi znajdującymi się w ścianie osłonowej budynku lub w pokryciach warstwowych połączonych trwale ze ścianą osłonową budynku;
- 4) wprowadzenie zasad finansowania procesu usuwania wyrobów zawierających azbest;
- 5) aktualizacja przepisów dotyczących inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest;
- 6) aktualizacja przepisów dotyczących funkcjonowania Bazy Azbestowej;
- 7) uzupełnienie kompetencji organów kontrolnych;
- 8) wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych nakładanych w następstwie naruszenia przepisów projektu ustawy;
- 9) aktualizacja wykazu podmiotów, które stosowały azbest w produkcji i których byli pracownicy są uprawnieni do świadczeń odszkodowawczych i przedemerytalnych;

- 10) aktualizacja świadczeń zdrowotnych dla byłych pracowników podmiotów, które stosowały azbest w produkcji (np. leki, badania) oraz pracowników wykonujących prace polegające na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest.

5. Możliwość podjęcia alternatywnych środków umożliwiających osiągnięcie celu

Realizacja celów przedstawionych powyżej możliwa jest jedynie poprzez wprowadzenie niezbędnych uregulowań w randze ustawy. Transpozycja przepisów UE oraz zapewnienie ładu prawnego w sferze obowiązków dotyczących użytkowania, usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest oraz postępowania z odpadami zawierającymi azbest wymaga opracowania projektu nowej ustawy.

6. Przewidywane skutki prawne wejścia projektowanego aktu w życie

Biorąc pod uwagę, że stan wyrobów zawierających azbest pogarsza się z roku na rok, konieczne jest przyspieszenie procesu oczyszczania Polski z azbestu. Aby zapewnić właściwy sposób postępowania przy usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz ułatwić kontrolę i nakładanie administracyjnych kar pieniężnych w przypadku nieprzestrzegania przepisów, konieczne jest uregulowanie tej materii w drodze ustawy.

W projekcie ustawy zostały doprecyzowane obowiązki dla wykonawców prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest, tak aby zapewnić maksymalną ochronę osób narażonych na działanie azbestu (każdej osoby fizycznej, która może być narażona na działanie azbestu w związku z wykonywaniem pracy zarobkowej lub pełnieniem czynnej służby wojskowej). Wprowadzono obowiązek uzyskania zezwolenia na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest.

Rozszerzono również kwestie związane z ochroną zdrowia osób narażonych na działanie azbestu, m.in. w zakresie przeprowadzania ocen ryzyka zawodowego oraz szkoleń. Do tej nowej grupy zawodowej należy zaliczyć strażaków, służby ratunkowe, osoby zatrudnione w podmiotach związanych z ciepłownictwem, elektroenergetyką, wodociągami i kanalizacją, a także górnictwem i gospodarką odpadami. Szkolenie w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierających azbest obejmuje zakres podstawowy dla wszystkich osób narażonych na działanie azbestu oraz zakres rozszerzony dla osób narażonych na działanie azbestu wykonujących prace polegające na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest.

W projekcie ustawy został także określony obowiązek inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz jej weryfikacji. W porównaniu do obecnie obowiązujących przepisów na gruncie nowej ustawy użytkownicy składają deklarację o wyrobach zawierających azbest w przypadku zmiany danych, a nie co roku. Dodatkowe kompetencje w tym zakresie uzyskają także jednostki samorządu terytorialnego w zakresie kontroli i weryfikacji inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest.

Drugi bardzo istotny aspekt, to uregulowanie finansowania procesu usuwania wyrobów zawierających azbest, co powinno pozytywnie wpłynąć na podejmowanie decyzji o usuwaniu wyrobów azbestowych przez prywatnych inwestorów i korzystania z usług mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, co z kolei może skutkować zwiększeniem obrotów przedsiębiorstw w sferze usług i materiałów budowlanych.

Projekt ustawy zawiera również przepisy dotyczące opieki socjalnej i zdrowotnej dla byłych pracowników podmiotów, które stosowały azbest w produkcji oraz osób narażonych na działanie azbestu wykonujących prace polegające na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest. Przepisy te zostały zaktualizowane i doprecyzowane, aby zapewnić ich lepsze stosowanie i przestrzeganie. Rozszerzono grupę byłych pracowników uprawnionych do bezpłatnych badań

profilaktycznych o zatrudnionych w warunkach narażenia na działanie azbestu w dniu 31 grudnia 2024 r. lub przed tą datą w innych podmiotach, niż wymienione w załączniku do ustawy.

W przypadku pracowników aktualnie zatrudnionych w warunkach, w których występuje lub występowało narażenie na działanie azbestu, dookreślono, iż wykonują oni badania okresowe na zasadach określonych w Kodeksie pracy.

7. Podmioty, na które oddziaływać ma projektowana ustawa

Projektowana ustawa oddziałuje na następujące grupy podmiotów:

- 1) użytkownicy wyrobów zawierające azbest – właściciele, posiadacze samoistni oraz zarządcy obiektów, urządzeń, instalacji, w tym ciepłowniczych, wodociągowych, kanalizacyjnych i elektroenergetycznych, zarówno osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcą, jak i osoby prawne;
- 2) wykonawcy prac, w których występuje narażenie na działanie azbestu, w tym polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest;
- 3) jednostki szkoleniowe prowadzące działalność szkoleniową w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, które będą przeprowadzać szkolenia w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest;
- 4) jednostki samorządu terytorialnego;
- 5) organy kontrolne administracji publicznej (nadzór budowlany, państwowa inspekcja pracy, inspekcja ochrony środowiska, państwowa inspekcja sanitarna, wojskowa inspekcja sanitarna), do zadań których należy przeprowadzanie kontroli w zakresie przestrzegania przepisów projektowanej ustawy oraz ochrony środowiska, prawa budowlanego, bezpieczeństwa i higieny pracy;
- 6) podmioty finansujące działania dotyczące ochrony środowiska, termomodernizacji i remontów;
- 7) wszyscy mieszkańcy kraju – jako osoby narażone na szkodliwe działanie azbestu pozostającego w użytkowaniu, bądź usuwanego lub zabezpieczanego.

Ustalony zakres podmiotowy obejmuje wszystkie grupy podmiotów, które są lub mogą być narażone na działanie azbestu bezpośrednio lub pośrednio. Projekt ustawy obejmuje kompleksowo obowiązki i zadania dotyczące inwentaryzacji i oznakowania wyrobów zawierających azbest oraz procesu ich usuwania lub zabezpieczania, transportu i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest.

8. Zakres projektu ustawy

Zakres projektu ustawy obejmuje:

- 1) obowiązki użytkownika wyrobów zawierające azbest, w tym inwentaryzację, oznakowanie oraz obowiązek usunięcia lub zabezpieczenia tych wyrobów;
- 2) obowiązki w zakresie ochrony osób narażonych na działanie azbestu;
- 3) obowiązki w zakresie usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest;
- 4) prowadzenie Bazy Azbestowej, w tym rejestru wykonawców prac, którym starosta wydał zezwolenie na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest oraz rejestru jednostek szkoleniowych;
- 5) zasady wpisu do rejestru jednostek szkoleniowych;
- 6) zasady zapewnienia opieki socjalnej i zdrowotnej dla pracowników zatrudnionych w warunkach narażenia na działanie azbestu;
- 7) administracyjne kary pieniężne za nieprzestrzeganie przepisów ustawy.

9. Uzasadnienie projektowanych przepisów

Tytuł projektu ustawy o wyrobach zawierających azbest wskazuje na kompleksowe uregulowanie tematyki azbestowej, z zamiarem osiągnięcia nadrzędnego celu, jakim jest oczyszczenie kraju z azbestu w sposób bezpieczny dla ludzi i środowiska.

Rozdział 1 – Przepisy ogólne

W art. 1 określono zakres przedmiotowy projektu ustawy, który obejmuje obok najistotniejszych elementów, czyli obowiązków użytkujących wyroby zawierające azbest oraz obowiązków w zakresie ochrony osób narażonych na działanie azbestu, obowiązków w zakresie usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest, także prowadzenie Bazy Azbestowej, zasady wpisu do rejestru jednostek szkoleniowych oraz zasady zapewnienia opieki socjalnej i zdrowotnej dla pracowników zatrudnionych w warunkach narażenia na działanie azbestu.

W art. 2 wprowadzono definicje pojęć stosowanych w projekcie ustawy. Celem przedmiotowych definicji jest wprowadzenie jednoznacznego rozumienia używanych pojęć, które dotychczas albo nie były zdefiniowane bądź ich definicje znajdowały się w kilku aktach prawnych.

Definicja azbestu wynika z przepisów UE. Definicje instalacji, obiektu i urządzenia odwołują się do funkcjonujących definicji w obecnym porządku prawnym.

Definicja emisji azbestu została przeniesiona z rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest i dostosowana do regulacji zawartych w projekcie ustawy. W obecnych przepisach są używane pojęcia: „emisji włókien azbestu”, „emisji azbestu”, „przenikanie azbestu do środowiska”, „pylenie”. Pojęcia te w nowych przepisach zostały ujednoczone i zastąpione jednym pojęciem.

W projekcie ustawy wprowadzono jedną szerszą definicję odpadów zawierających azbest obejmującą swym zakresem m.in. nie tylko wyroby zawierające azbest, które po usunięciu stały się odpadami, ale także inne produkty i wyroby, które mogą być zanieczyszczone azbestem i także stanowią zagrożenie dla zdrowia ludzi i środowiska. W obecnych przepisach obowiązuje definicja odpadów zawierających azbest oraz odpadów pozostających w kontakcie z azbestem (rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest).

Ponadto w projekcie ustawy dodano nowe definicje pojęć, w tym: osoby narażonej na działanie azbestu, użytkującego oraz wykonawcy prac. Związane to jest z tym, że projekt ustawy ze względu na narażenie na działanie azbestu dotyczy szerszego niż dotychczas grona przedsiębiorców i osób zatrudnionych.

Projekt ustawy definiując pojęcie osoby narażonej na działanie azbestu jako każdej osoby fizycznej, która może być narażona na działanie azbestu w związku z wykonywaniem pracy zarobkowej lub pełnieniem czynnej służby wojskowej, obejmuje tym zakresem nie tylko pracownika w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, ale również inne grupy zatrudnionych, wykonujące pracę na innej podstawie niż stosunek pracy, osoby prowadzące na własny rachunek działalność gospodarczą czy żołnierzy, którzy mogą być narażeni na działanie azbestu w związku z pełnieniem czynnej służby wojskowej. Celem tej definicji jest zapewnienie ochrony wszystkim osobom, które wykonują prace w narażeniu na działanie azbestu, bez względu na formę zatrudnienia czy fakt pełnienia czynnej służby wojskowej.

Definicja użytkującego wyroby zawierające azbest obejmuje zarówno osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami, jak i osoby prawne będące właścicielami obiektów, urządzeń, instalacji, w tym ciepłowniczych, wodociągowych, kanalizacyjnych i elektroenergetycznych. W przypadku braku właściciela obowiązki użytkującego przejmuje posiadacz samoistny lub zarządca tych obiektów, urządzeń lub instalacji.

Definicja wykonawcy prac obejmuje nie tylko każdego pracodawcę, ale także osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niebędącą osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną wykonującą działalność gospodarczą, jeżeli zatrudniają one inną niż pracownik osobę wykonującą pracę zarobkową, oraz osobę prowadzącą na własny rachunek działalność gospodarczą – którzy wykonują lub nadzorują prace, w których występuje narażenie na działanie azbestu, w tym polegające na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest. Celem tej definicji, jest objęcie jak najszerszej grona potencjalnych wykonawców prac w narażeniu na działanie azbestu, aby zapewnić jak najwyższy standard wykonywanych prac i ochrony osób narażonych na działanie azbestu.

W obowiązujących przepisach wyrób zawierający azbest jest zdefiniowany w odnośniku do Informacji o wyrobach zawierających azbest stanowiącej załącznik nr 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. Z uwagi na podstawowe znaczenie dla projektu ustawy definicja ta została przeniesiona do przepisów ogólnych.

Ponadto, w art. 3 ust. 1 projektu ustawy wskazano zasadę ustalania właściwości miejscowej organów administracji publicznej w sprawach uregulowanych w ustawie według miejsca położenia obiektu, instalacji lub urządzenia, w których znajdują się wyroby zawierające azbest, chyba że ustawa stanowi inaczej. Jako organ odwoławczy od decyzji dotyczących zezwolenia na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest wskazano w projekcie ustawy samorządowe kolegium odwoławcze.

Rozdział 2 – Obowiązki użytkującego

W rozdziale 2 projektu ustawy określono przepisy dotyczące obowiązków użytkującego wyroby zawierające azbest.

W art. 4 i 5 określono zasady inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest. Użytkujący są zobowiązani do udokumentowania rodzaju, masy lub ilości i położenia wyrobów zawierających azbest, daty usunięcia lub zabezpieczenia tych wyrobów, masy odpadów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia, bądź masy lub ilości zabezpieczonych wyrobów. Do tego celu zostanie opracowany w drodze rozporządzenia wzór deklaracji dotyczącej wyrobów zawierających azbest. Ze względu na długoletni już okres użytkowania wyrobów zawierających azbest uznano, że wszystkie wyroby wymagają pilnego usunięcia, niezależnie od ich wcześniejszej klasyfikacji, poza wyjątkami określonymi w ustawie. Dlatego też w projekcie ustawy zrezygnowano z kontroli stanu wyrobów zawierających azbest oraz obowiązku sporządzania oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.

Użytkujący zobowiązani są do sporządzenia deklaracji dotyczącej wyrobów zawierających azbest (dalej „deklaracja”) i przedłożenia jej w formie elektronicznej lub papierowej właściwemu marszałkowi województwa. Natomiast użytkujący, którzy są osobami fizycznymi niebędącymi przedsiębiorcami, przedkładają deklarację do właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta. Obowiązek złożenia deklaracji powstaje również w ciągu 30 dni po zmianie danych objętych deklaracją. W stosunku do dotychczasowych przepisów zrezygnowano z corocznego obowiązku przedkładania informacji

dotyczącej wyrobów zawierających azbest. Na podstawie otrzymanych deklaracji jednostki samorządu terytorialnego (dalej „jst”) wprowadzają dane do Bazy Azbestowej (art. 46 pkt 1 oraz art. 48 pkt 1 projektu ustawy).

Zakres zbieranych danych osobowych w deklaracji został ograniczony do niezbędnego minimum, zachowując adres do korespondencji oraz numer telefonu, które to dane kontaktowe są niezbędne do ewentualnego wezwania użytkującego do zmiany lub aktualizacji danych zawartych w deklaracji.

Aby zapewnić aktualność informacji o wyrobach zawierających azbest, na podstawie art. 6 projektu ustawy, jst będą mogły dokonywać weryfikacji obecności wyrobów zawierających azbest na terenie odpowiednio gminy lub województwa. Weryfikacja będzie możliwa na podstawie informacji zawartych w Bazie Azbestowej, dostępnej dokumentacji dotyczącej wyrobów zawierającej azbest, poprzez sporządzenie spisu z natury, jak również przy wykorzystaniu metod teledetekcyjnych. Odnosi się to jednak wyłącznie do takich wyrobów, których identyfikacja jest możliwa w sposób powyżej określony, czyli przede wszystkim dachów (stanowiących ponad 90% spośród wszystkich zainwentaryzowanych wyrobów zawierających azbest na terenie kraju). Spis z natury jest w tej chwili bardzo częstym działaniem samorządów, które wychodząc naprzeciw potrzebom swoich mieszkańców ubiegają się o środki finansowe na usuwanie wyrobów zawierających azbest, transport i składowanie odpadów zawierających azbest. Oszacowanie tych potrzeb jest możliwe na podstawie aktualnej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest na terenie gminy. Ze względu na rozwój technik i metod teledetekcyjnych możliwe jest wykorzystanie również metod teledetekcyjnych, opartych na zdjęciach lotniczych czy satelitarnych o rozdzielczości umożliwiającej identyfikację pokrycia dachowego, także z wykorzystaniem metod opartych na wykorzystaniu sztucznej inteligencji. Są to metody, które mogą przyspieszyć proces aktualizacji danych gromadzonych w Bazie Azbestowej.

Właściwy organ będzie mieć również możliwość wezwania użytkującego do złożenia deklaracji (co może okazać się konieczne, jeśli użytkujący jeszcze tego nie zrobił, a organ poweźmie wiadomość, że wyrób zawierający azbest znajduje się w posiadaniu użytkującego), bądź jej aktualizacji (art. 7 projektu). Przepis ten ułatwi pozyskiwanie aktualnych informacji w zakresie wyrobów zawierających azbest.

Zgodnie z art. 8 projektu ustawy oznakowaniu podlegają urządzenia i instalacje, w których są wyroby zawierające azbest, pomieszczenia, w których znajdują się te urządzenia i instalacje oraz drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest niezabezpieczone trwale przed emisją azbestu. Aktualnie stosowane wzory oznakowania instalacji lub urządzeń zawierających azbest i rur azbestowo-cementowych oraz dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest, ale niezabezpieczonych trwale przed emisją azbestu, zostały określone w załącznikach do rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest. Wzory oznaczeń funkcjonujące w obecnym porządku prawnym zostaną zaktualizowane w nowym rozporządzeniu do projektu ustawy. Delegacja ustawowa została określona w art. 8 ust. 2 projektu ustawy.

Naczelną zasadą jest nakaz usunięcia wyrobów zawierających azbest. W art. 9 ust. 1 projektu ustawy nałożono na użytkującego obowiązek usunięcia wyrobów zawierających azbest w sposób niestwarzający zagrożenia dla środowiska oraz życia i zdrowia ludzi. W ust. 2 dopuszczono możliwość trwałego zabezpieczenia wyrobów zawierających azbest. jedynie w przypadkach i na zasadach określonych w art. 27 ust. 5 i 6.

Z art. 9 ust. 3 projektu ustawy wynika, że użytkujący wyroby zawierające azbest nie może samodzielnie ich usunąć bądź zabezpieczyć. Czynności te, związane z narażeniem na szkodliwe działanie azbestu, może wykonać wyłącznie wykonawca prac, który uzyskał zezwolenie na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest, o którym mowa w art. 14 ust. 1 projektu ustawy. Założeniem tego uregulowania jest dopuszczenie do wykonywania wskazanych czynności jedynie podmiotów profesjonalnie przygotowanych, posiadających przeszkolonych w tym zakresie pracowników lub osoby zatrudnione na innej podstawie prawnej, oraz zapewniających im odpowiednie środki ochronne.

Rozdział 3 – Obowiązki w zakresie ochrony osób narażonych na działanie azbestu

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2668 z dnia 22 listopada 2023 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2009/148/WE w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy rozszerzyła dotychczasową ochronę pracowników o grupę wykonujących prace, podczas których możliwe jest narażenie na działanie azbestu. Tym samym większa grupa osób narażonych na działanie azbestu powinna mieć uwzględniony rodzaj i poziom narażenia na działanie azbestu w ocenie ryzyka zawodowego związanego z wykonywaną pracą oraz uczestniczyć w okresowych szkoleniach w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

Art. 10 projektu ustawy określa obowiązki wykonawcy prac w zakresie sporządzania, weryfikowania i dokumentowania oceny ryzyka zawodowego oraz jej konsultacji z osobami narażonymi na działanie azbestu lub ich przedstawicielami. Wykonawca prac powinien dokonywać odpowiedniej weryfikacji i ewentualnej aktualizacji oceny ryzyka zawodowego osobom narażonym na działanie azbestu, co pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa pracy, a także zapewniać im niezbędne środki profilaktyczne zmniejszające ryzyko narażenia na działanie azbestu.

Art. 11 projektu ustawy wprowadza obowiązek zapewnienia osobom narażonym na działanie azbestu przez wykonawcę prac szkolenia w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, dostosowanego do charakterystyki zawodu oraz konkretnych zadań i metod pracy związanych z tym zawodem oraz zgodnie z oceną ryzyka zawodowego. W myśl art. 11 ust. 3 i 4 wykonawca prac zapewnia udział w szkoleniach przed dopuszczeniem do pracy, regularnie nie rzadziej niż co 3 lata, ale też w przypadku zidentyfikowania nowych potrzeb szkoleniowych, czyli np. zmiany zakresu obowiązków. Szkolenie powinno się odbyć w godzinach pracy i na koszt wykonawcy prac.

Projektodawca przewidział szkolenie w zakresie podstawowym - przeznaczone dla osób narażonych na działanie azbestu oraz szkolenie w zakresie rozszerzonym - dla osób narażonych na działanie azbestu wykonujących prace polegające na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz dla osób kierujących lub nadzorujących te osoby.

Szkolenie kończy się egzaminem i na tej podstawie jest wydawane zaświadczenie o ukończeniu szkolenia (art. 12 ust. 1 i 2). Zakres informacji zawartych w zaświadczeniu o ukończeniu szkolenia został wskazany w art. 12 ust. 3 projektu ustawy. Projekt ustawy dopuszcza możliwość zwolnienia z obowiązku udziału w szkoleniu, jeśli osoba narażona na działanie azbestu przedłoży aktualne zaświadczenie o ukończeniu takiego szkolenia, zgodnego z oceną ryzyka zawodowego uwzględniającą rodzaj i poziom narażenia na działanie azbestu. Może to być częsta sytuacja w branży budowlanej, w której pracownicy wielokrotnie zmieniają pracodawcę. Program szkolenia, sposób przeprowadzania szkolenia i egzaminu oraz sposób dokumentowania szkolenia zostaną określone w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw gospodarki, zgodnie z art. 12 ust. 5 projektu ustawy oraz przepisami UE.

Szkolenie jest istotnym elementem zapewnienia bezpieczeństwa i profilaktyki zdrowotnej, dlatego też powinno być realizowane przez uprawnione podmioty. W tym zakresie projekt ustawy w art. 13 wprowadza obowiązek wpisu do rejestru jednostek szkoleniowych, dla jednostek organizacyjnych prowadzących działalność szkoleniową w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, o której mowa w przepisach wydanych na podstawie ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy. Jednostka szkoleniowa będzie obowiązana przedłożyć ministrowi właściwemu do spraw gospodarki wniosek o wpis do rejestru jednostek szkoleniowych na 1 miesiąc przed dniem rozpoczęcia działalności szkoleniowej. Kwestie związane z uzyskaniem wpisu do tego rejestru zostały uregulowane w rozdziale 6 projektu ustawy (art. 48–51 projektu ustawy).

Rozdział 4 – Obowiązki w zakresie usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest

W art. 14–18, zgodnie z przepisami UE, wprowadza się procedurę uzyskania zezwolenia na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest. Ze względu na zakres branżowy wykonawców prac oraz system organów administracji architektoniczno-budowlanej jako organ właściwy wskazano w projekcie ustawy starostę właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę wykonawcy prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest. Zgodnie z art. 2 pkt 7 projektu przez starostę należy rozumieć starostę lub prezydenta miasta na prawach powiatu. W przypadku przedsiębiorcy prowadzącego działalność w innym niż Rzeczpospolita Polska państwie członkowskim Unii Europejskiej, przedsiębiorcy zagranicznego lub innej osoby zagranicznej uczestniczącej w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, właściwość miejscowa starosty będzie ustalana według siedziby oddziału, jeżeli wykonawca prac ustanowił oddział na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, albo bezpośrednio do Prezydenta m.st. Warszawy, jeżeli wykonawca prac nie ustanowił oddziału na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Na chwilę obecną w Bazie Azbestowej jest wpisanych 61 firm, które podały, iż zajmują się taką działalnością, co nie powinno znacząco wpłynąć na obciążenie tego organu w skali kraju.

Wniosek o wydanie zezwolenia zawiera oświadczenia dotyczące sposobu gospodarowania odpadami zawierającymi azbest oraz o posiadaniu możliwości technicznych i organizacyjnych wykonawcy prac, pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywego oświadczenia. Z jednej strony jest to krok w kierunku poważnego traktowania narażenia na działanie azbestu i ochrony osób narażonych na działanie azbestu, z drugiej strony jest to dowód dla organu wydającego zezwolenie potwierdzający możliwości danego wykonawcy prac. Zezwolenie może być wydane maksymalnie na 3 lata, co także daje możliwość częstszej weryfikacji możliwości wykonawcy prac.

Projektowane przepisy umożliwiają uzyskanie zezwolenia czy dokonanie wpisu do rejestru również przedsiębiorcom zagranicznym lub innym osobom zagranicznym uczestniczącym w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W projekcie ustawy określono również procedurę zmiany zezwolenia, odmowy wydania zezwolenia oraz cofnięcia zezwolenia.

Zezwolenie może zostać w każdym czasie zmienione w drodze decyzji wydanej przez właściwego starostę na wniosek wykonawcy prac (art. 15 ust. 4). Za wydanie zezwolenia pobiera się opłatę skarbową w wysokości 616 zł, a za jego zmianę – 308 zł (zmiana ustawy o opłacie skarbowej – art. 71).

Starosta odmówi wydania zezwolenia wykonawcy prac, w drodze decyzji, w przypadku ziszczenia się co najmniej jednej z wymienionych w art. 16 ust. 1 projektu ustawy przesłanek (złożył on wniosek

zawierający nieprawdziwe dane lub informacje; podrobił lub przerobił dokument w celu użycia go jako autentycznego).

Procedurę cofnięcia zezwolenia (art. 17) uruchamia się na wniosek organów wskazanych w projekcie ustawy w związku z naruszeniem przez wykonawcę prac przepisów projektowanej ustawy, ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane lub ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Taki wniosek do właściwego starosty mogą złożyć właściwe organy inspekcji pracy, inspekcji sanitarnej, inspekcji ochrony środowiska, nadzoru budowlanego, wojskowej inspekcji sanitarnej oraz wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Starosta wzywa wykonawcę prac do niezwłocznego zaniechania naruszeń, wyznaczając termin usunięcia nieprawidłowości. W przypadku gdy wykonawca prac nie zastosuje się do wezwania, starosta cofa zezwolenie, w drodze decyzji, bez odszkodowania, określając termin jej wykonania. Wykonawca prac, któremu cofnięto zezwolenie, jest obowiązany do usunięcia na własny koszt odpadów oraz negatywnych skutków lub szkód w środowisku. Decyzji cofającej zezwolenie może być nadany rygor natychmiastowej wykonalności, gdy będzie to niezbędne ze względu na ochronę zdrowia lub życia ludzi oraz środowiska bądź też ze względu na ważny interes społeczny.

Wydanie, zmiana, odmowa wydania, cofnięcie oraz stwierdzenie wygaśnięcia zezwolenia następuje w drodze decyzji administracyjnej, od której przysługuje odwołanie do samorządowego kolegium odwoławczego (art. 3 ust. 2).

Starosta wprowadza do Bazy Azbestowej informacje dotyczące zezwolenia na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest, niezwłocznie, nie później niż w ciągu 30 dni, a także je aktualizuje w przypadku zmiany, cofnięcia czy wygaśnięcia zezwolenia.

W art 19–37 określono obowiązki wykonawcy prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest. Zasady dotyczące usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest funkcjonują w obecnie obowiązujących przepisach, lecz są zawarte w kilku rozporządzeniach. W projekcie ustawy zgrupowano je wszystkie w jednym rozdziale oraz dokonano ich aktualizacji. Przepisy te mają na celu ochronę osób narażonych na działanie azbestu przed narażeniem na działanie azbestu oraz kontrolę tego narażenia.

W art. 19–29 zostały zgrupowane obowiązki wykonawcy prac dotyczące następujących zagadnień:

– obowiązki prawno-organizacyjne, w tym: ustalenie planu prac przed rozpoczęciem usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest (art. 19), dokonanie zgłoszenia prac do właściwych organów (art. 20);

– obowiązki pracodawcy względem osób narażonych na działanie azbestu, mające na celu ochronę ich zdrowia i zapewnienie bezpieczeństwa - podstawowe obowiązki zostały określone w art. 21 projektu ustawy, tj. zapewnienie stałego nadzoru nad prawidłowością wykonywania prac, ograniczenia do minimum liczby osób narażonych na działanie azbestu oraz zapewnienie odpowiednich maszyn, urządzeń oraz odzieży i obuwia roboczego oraz środków ochrony indywidualnej; zasady te znajdują rozwinięcie w art. 22–24; w art. 25 i 26 określono z kolei zasady organizacji stanowisk i miejsc pracy;

– warunki bezpiecznego usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest: obowiązki w zakresie zabezpieczenia miejsca wykonywania prac (art. 27 ust. 1 i 2), zasady usuwania wyrobów zawierających azbest (art. 27 ust. 3), zasady usuwania wyrobów zawierających azbest w pomieszczeniach (art. 27 ust. 4), zasady trwałego zabezpieczania wyrobów zawierających azbest (art. 27 ust. 5 i 6), obowiązki wykonawcy prac po zakończeniu prac na danej zmianie roboczej (art. 29).

Zgodnie z art. 19 projektu ustawy wykonawca prac jest zobowiązany do opracowania szczegółowego planu usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest, który obejmuje m.in. identyfikację azbestu w miejscu wykonywania prac czy ustalenie sposobu ograniczenia emisji azbestu i zakresu zabezpieczeń osób narażonych na działanie azbestu. Istotnym elementem planu prac jest ocena czy przed rozpoczęciem prac rozbiórkowych należy usunąć wyroby zawierające azbest czy je pozostawić, w sytuacji gdyby usunięcie wyrobów zawierających azbest przed rozpoczęciem prac rozbiórkowych spowodowało większe zagrożenie dla osób narażonych na działanie azbestu lub innych osób. Przykładowo należy w pierwszej kolejności usunąć pokrycie dachu wykonane z wykorzystaniem wyrobów zawierających azbest, a następnie przystąpić do wykonywania pozostałych prac rozbiórkowych. Z drugiej strony, należy usunąć całą rurę wraz z otuliną wykonaną przy wykorzystaniu wyrobów zawierających azbest (a nie najpierw usuwać wskazaną otulinę rury, a potem samą rurę, gdyż spowodowałoby to większą emisję azbestu).

W art. 20 projektu ustawy określono, że wykonawca prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest obowiązany jest do zgłoszenia zamiaru przeprowadzenia tych prac do właściwego okręgowego inspektora pracy, właściwego państwowego inspektora sanitarnego albo właściwego państwowego granicznego inspektora sanitarnego, właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, właściwego organu nadzoru budowlanego oraz właściwego starosty, który wydał wykonawcy prac zezwolenie, w terminie co najmniej 14 dni przed rozpoczęciem prac. W przypadku prac wykonywanych na terenie jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych wykonawca prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest jest zobowiązany do zgłoszenia zamiaru rozpoczęcia tych prac wyłącznie do komendanta właściwego terytorialnie wojskowego ośrodka medycyny prewencyjnej.

Zgłoszenie prac jest niezwykle istotne dla możliwości przeprowadzenia kontroli oraz rozpatrywania skarg od obywateli na nieprawidłowe usuwanie wyrobów zawierających azbest. W przypadku powtarzających się skarg na danego wykonawcę prac, znając terminy i miejsca kolejnych prac, można zaplanować kontrole, które mają na celu wychwycenie nieprawidłowości i ograniczenie zagrożenia zdrowia ludzi i zanieczyszczenia środowiska. Dodano również konieczność załączenia do przedmiotowego zgłoszenia planu usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest, o którym mowa w art. 19 projektu ustawy, obowiązek niezwłocznego ponownego zgłoszenia, jeśli nastąpią zmiany w pierwotnym zgłoszeniu, a także podanie najpóźniej 24 godziny przed faktycznym podjęciem prac informacji o dacie i godzinie rozpoczęcia i przewidywanego zakończenia prac. Jest to związane z umożliwieniem organom kontrolnym dotarcia do miejsca wykonywania prac w trakcie ich wykonywania, a nie już po ich zakończeniu. Zgłoszenie będzie zawierać m.in. obowiązaną wykonawcy prac do przedłożenia nowego zgłoszenia w przypadku zmiany narażenia na działanie azbestu mającej wpływ na warunki pracy.

O dokonaniem zgłoszenia wykonawca prac powiadamia osoby narażone na działanie azbestu lub ich przedstawicieli oraz udostępnia im to zgłoszenie na ich wniosek.

Ponadto wyżej wskazane organy, będą zobowiązane przechowywać zawarte w zgłoszeniu informacje dotyczące liczby osób narażonych na działanie azbestu oraz ich listę (z podaniem: imienia i nazwiska, daty ważności zaświadczenia o ukończeniu szkolenia oraz daty ostatniego badania lekarskiego oraz daty jego ważności) w powiązaniu z takimi informacjami jak: imię i nazwisko lub firma (nazwa), adres miejsca zamieszkania lub siedziby oraz termin planowanego rozpoczęcia i zakończenia prac dla każdego obiektu, urządzenia lub instalacji odrębnie oraz harmonogram szczegółowych prac dla każdego obiektu, urządzenia lub instalacji odrębnie, przez okres 3 lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym został zgłoszony zamiar rozpoczęcia prac polegających na usunięciu lub zabezpieczeniu wyrobów

zawierających azbest z obiektu, urządzenia lub instalacji, za wyjątkiem właściwego państwowego powiatowego inspektora sanitarnego oraz właściwego państwowego granicznego inspektora sanitarnego, którzy będą przechowywać te dane przez okres 40 lat. Celem takiego rozwiązania jest umożliwienie ustalenia potencjalnych miejsc i czasu trwania narażenia osób narażonych na działanie azbestu, co może być istotne podczas procedury przyznania świadczeń z tytułu choroby zawodowej. Przechowanie zgłoszeń przez okres 3 lat przez pozostałe organy może być istotne z punktu widzenia procedury cofnięcia zezwolenia na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest na wnioski tych organów.

W art. 27 określono zasady usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest, w szczególności w pomieszczeniach. Najważniejsze z tych zasad dotyczą zabezpieczania przed emisją azbestu, tak aby jak najbardziej ograniczać możliwości zanieczyszczenia azbestem tych części obiektów czy pomieszczeń, w których prace nie są prowadzone. Wyroby zawierające azbest powinny być zraszane delikatnym strumieniem wody, nie pod ciśnieniem, utrzymywane w stanie wilgotnym podczas prac oraz usuwane w miarę możliwości bez łamania i kruszenia. W ust. 2 zawarto wyłączenie stosowania osłon zabezpieczających przed emisją azbestu w przypadku usuwania wyrobów zawierających azbest z dachu budynku. W przypadku usuwania wyrobów zawierających azbest w pomieszczeniach wykonawca prac dodatkowo izoluje te pomieszczenia od pozostałej części budynku oraz stosuje zespół szczelnych pomieszczeń, w których następuje osób narażonych na działanie azbestu oczyszczenie z azbestu (komora dekontaminacyjna).

W ust. 5 projektu ustawy wskazano możliwość trwałego zabezpieczenia wskazanych wyrobów w określony sposób. Projektowane w tym zakresie przepisy dotyczą podziemnych instalacji ciepłowniczych i elektroenergetycznych, wodociągowych i kanalizacyjnych (pkt 1), budynków z zabudowanymi w ścianach wyrobami zawierającymi azbest (pkt 2) oraz dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest (pkt 3). Dopuszcza się trwałe zabezpieczenie tych wyrobów przez pozostawienie ich pod powierzchnią gruntu (pkt 1 i ust. 6), przez ich zabudowę np. w formie szczelnego systemu dociepleń budynku (pkt 2) oraz pokrycie asfaltem lub betonem drogi utwardzonej odpadami zawierającymi azbest (pkt 3).

W ust. 6 projektu ustawy doprecyzowano, iż pozostawienie pod powierzchnią gruntu wskazanych w ust. 5 pkt 1 instalacji jest możliwe tylko w przypadku, gdy ich usytuowanie nie naraża na działanie azbestu osoby obsługującej inne elementy uzbrojenia terenu oraz wymaga się oczyszczenia studzienek rewizyjnych i innych elementów instalacji z wyrobów zawierających azbest, do których istnieje dostęp podczas ich obsługi.

Nadmienić należy, iż na podstawie art. 61 i 62 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane właściciel lub zarządca obiektu budowlanego jest obowiązany utrzymywać i użytkować obiekt, a zatem również instalacje, zgodnie z zasadami określonymi w tej ustawie oraz zapewnić, dochowując należytej staranności, bezpieczne użytkowanie obiektu w razie wystąpienia czynników zewnętrznych oddziałujących na obiekt oraz przeprowadzać okresowe kontrole ich stanu technicznego.

Odstąpienie od usuwania niektórych odcinków podziemnych instalacji ciepłowniczych, wodociągowych, kanalizacyjnych i elektroenergetycznych jest uzasadnione względami ekonomicznymi i ekologicznymi. Niezasadnym jest w tym wypadku ponoszenie ogromnych kosztów procesu usuwania i transportu odpadów azbestowych w sytuacji, gdy powodują one powstawanie wysokiego ryzyka zanieczyszczenia gleby i powietrza podczas usuwania i transportu. Niemniej jednak, ze względu na szkodliwość azbestu wskazane jest usuwanie wyrobów zawierających azbest z kolejnych modernizowanych odcinków podziemnych instalacji ciepłowniczych, wodociągowych,

kanalizacyjnych i elektroenergetycznych, z uwzględnieniem możliwości technicznych i ekonomicznych operatora oraz zapewniania ciągłości dostaw mediów do obywateli.

Projekt ustawy dopuszcza, aby wyroby zawierające azbest zabudowane w ścianach budynków, tj. płyty warstwowe lub żeberkowe, mogły zostać trwale zabezpieczone przez ich zabudowę w sposób uniemożliwiający emisję azbestu. Usunięcie wyrobów zawierających azbest z budynku wybudowanego w technologii z użyciem płyt warstwowych lub płyt żeberkowych może być niemożliwe albo bardzo utrudnione technicznie. W przypadku budynków stale użytkowanych, tj. budynków mieszkalnych wielorodzinnych lub użyteczności publicznej, np. szpitali, nie ma możliwości przeprowadzenia gruntownego remontu łącznie z usunięciem ścian zewnętrznych w całości. Płyty warstwowe lub płyty żeberkowe stanowią jedną z warstw ściany i są trwale połączone z pozostałymi elementami ściany, dlatego została wprowadzona możliwość ich pozostawienia pod warunkiem trwałego zabezpieczenia.

Przytoczone powyżej przepisy prawa budowlanego mają zastosowanie także w odniesieniu do budynków wskazanych w art. 27 ust. 5 pkt 2 projektu ustawy. Na ich podstawie właściciel lub zarządca budynku obowiązany jest do utrzymania w należyтым stanie budynku wybudowanego w technologii z użyciem płyt warstwowych lub płyt żeberkowych oraz kontroli stanu tego budynku tak przed, jak i po dokonaniu zabezpieczenia wyrobów zawierających azbest. Prawidłowe zabezpieczenie tych wyrobów oraz utrzymanie w odpowiednim stanie technicznym wykonanych zabezpieczeń powinno zapobiec emisji azbestu.

W art. 27 ust. 5 pkt 3 projektu ustawy wprowadzono wyjątek dotyczący dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest. Drogę taką, po trwałym zabezpieczeniu przez emisją azbestu, można użytkować bez ograniczeń czasowych.

Na podstawie wyżej wymienionych przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane w stosunku do drogi zabezpieczonej trwale jej zarządca powinien przeprowadzać kontrolę stanu nawierzchni i pobocza. Prawidłowe zabezpieczenie dróg i ich kontrola eliminują konieczność oczyszczania tych dróg z odpadów azbestowych i umożliwiają ich dalsze wykorzystywanie bez ograniczeń czasowych. Identyfikowane podczas kontroli uszkodzenia nawierzchni i pobocza powinny być niezwłocznie naprawiane, w celu wyeliminowania ryzyka emisji azbestu i narażenia na działanie azbestu użytkowników tej drogi. Odstąpienie od usuwania odpadów azbestowych z dróg utwardzonych odpadami azbestowymi jest uzasadnione względami ekonomicznymi i ekologicznymi. Niezasadne jest ponoszenie ogromnych kosztów procesu usuwania i transportu odpadów azbestowych w sytuacji, gdy będąc podbudową drogi nie powodują powstawania dużego ryzyka zanieczyszczenia gleby i powietrza. Próba wydobycia odpadów azbestowych z tych dróg mogłaby doprowadzić do zanieczyszczenia środowiska azbestem na ogromną skalę. Ponadto należy też podkreślić, że większość tych dróg została już zabezpieczona. Problem utwardzenia dróg odpadami azbestowymi dotyczy dróg o zasięgu lokalnym zlokalizowanych na terenie dwóch gmin w Polsce i pozostających pod ich zarządem. W gminie Szczucin zinwentaryzowano 189,5 km dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest, z tego zabezpieczonych zostało 185 km. W gminie Małkinia zinwentaryzowano 34 km dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest, z tego zabezpieczono 25 km. Gmina może podjąć działania w celu zabezpieczenia drogi utwardzonej odpadami azbestowymi tylko, gdy jest jej zarządcą lub właścicielem.

W art. 28 projektu ustawy określono obowiązek wykonawcy prac do ograniczenia stężenia azbestu w powietrzu do jak najniższego poziomu technicznie możliwego poniżej wartości najwyższego dopuszczalnego stężenia, konieczności ustalenia przyczyn ewentualnego przekroczenia wartości najwyższego dopuszczalnego stężenia oraz poinformowania osób narażonych na działanie azbestu,

których ono dotyczy lub ich przedstawiciele o tym przekroczeniu oraz konsultowania z nimi działań podjętych w celu obniżenia stężenia azbestu do odpowiedniego poziomu.

Podczas prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest wytwarzane są odpady niebezpieczne zawierające azbest, a prawidłowe gospodarowanie nimi powinno minimalizować ich wpływ na środowisko zgodnie z przepisami o odpadach niebezpiecznych. Szczególnie istotne jest minimalizowanie powstawania odpadów drobnych i słabo związanych, ponieważ są one trudne do uprzątnięcia oraz powodują emisję azbestu do powietrza.

Odpady zawierające azbest należy magazynować w sposób zgodny z przepisami ustawy o odpadach (art. 30). Odpady powinny być magazynowane w wydzielonych miejscach zabezpieczonych przed dostępem osób postronnych.

W art. 31–33 projektu ustawy zawarto zasady dotyczące postępowania z odpadami zawierającymi azbest po zakończeniu prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz ich transportu z miejsca wykonywania tych prac. Prawidłowe przygotowanie odpadów zawierających azbest do transportu jest istotne ze względu na ochronę zdrowia ludzi i środowiska. Należy przy tym pamiętać, że odpady te są łamliwe, często już pokruszone podczas ich usuwania i dlatego powinny być szczelnie opakowane oraz zabezpieczone przed możliwością ich połamania w trakcie transportu. Umowa europejska dotycząca międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR), sporządzona w Genewie dnia 30 września 1957 r. wskazuje, że azbest, który jest zanurzony lub unieruchomiony w lepiszczu naturalnym lub sztucznym (takim jak cement, tworzywo sztuczne, asfalt, żywice lub ruda mineralna) w taki sposób, że nie jest możliwe uwolnienie podczas przewozu niebezpiecznych ilości włókien azbestu łatwych do wchłaniania drogą oddechową, nie podlega przepisom ADR. Odpady zawierające azbest, które nie spełniają powyższego warunku, nie podlegają przepisom ADR, jeżeli są zapakowane w taki sposób, że nie jest możliwe uwolnienie podczas przewozu niebezpiecznych ilości włókien azbestu łatwych do wchłaniania drogą oddechową.

W art. 31 zawarto postanowienia dotyczące transportu odpadów zawierających azbest, przygotowania odpadów oraz środka transportu. Za przygotowanie odpadów zawierających azbest do transportu odpowiada wykonawca prac.

W art. 32 wskazano wyłączenie stosowania art. 3 ust. 1 pkt 32 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach w zakresie możliwości odmiennej regulacji tych obowiązków w drodze umowy o świadczenie usług w zakresie budowy, rozbioru lub remontu obiektu. Jest to podyktowane względami bezpieczeństwa użytkownika wyrobów zawierających azbest, który zleca usługę usuwania wyrobów, tak aby wykonawca tych prac, będący jednocześnie wytwórcą tego odpadu odpowiadał za wytworzony odpad w zakresie jego opakowania, oznakowania, transportu i unieszkodliwiania. Celem przepisu jest zapobieganie sytuacji pozostawiania odpadów zawierających azbest na posesjach użytkujących.

Na podstawie art. 33 minister właściwy do spraw gospodarki określi w drodze rozporządzenia sposób oznakowania miejsca wykonywania prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz wzór i sposób oznakowania odpadów zawierających azbest.

W art. 34 wprowadzono obowiązek wydania użytkującemu pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonanych prac, wraz z określeniem jego zakresu, oraz okresu przechowywania.

W art. 35 projektu ustawy wskazano metodę unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest poprzez składowanie na składowiskach odpadów niebezpiecznych lub na wydzielonych częściach składowisk

odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Istnieje również możliwość składowania odpadów zawierających azbest na podziemnych składowiskach odpadów niebezpiecznych.

W art. 36 projektu ustawy zawarto odesłanie do przepisów działu X ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, tj. uregulowań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w celu ich stosowania do spraw dotyczących zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy dla pracowników zatrudnionych przy pracach polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest, w zakresie nieuregulowanym w rozdziale 4 projektu ustawy.

W art. 37 projektu ustawy zawarto postanowienie, zgodnie z którym w przypadku jakichkolwiek wątpliwości co do obecności wyrobów zawierających azbest, będących przedmiotem robót budowlanych, należy przestrzegać przepisów dotyczących przepisów rozdziału 4 projektu ustawy. Celem tego uregulowania jest zapewnienie ochrony osobom narażonym na działanie azbestu, które mogą mieć kontakt z wyrobami zawierającymi azbest, nawet jeśli zasadniczym celem robót budowlanych nie jest usunięcie lub zabezpieczenie wyrobów zawierających azbest.

Rozdział 5 – Baza Azbestowa

W art. 38 projektu ustawy wprowadzono przepisy dotyczące prowadzenia Bazy Azbestowej. W Bazie Azbestowej gromadzi się i przetwarza dane dotyczące wyrobów zawierających azbest, użytkujących te wyroby oraz dane i informacje dotyczące składowisk odpadów, na których mogą być składowane odpady zawierające azbest. Baza Azbestowa umożliwi powiązanie informacji o wyrobie zawierającym azbest z jego użytkującym.

Baza Azbestowa zawiera także rejestr wykonawców prac oraz rejestr jednostek szkoleniowych (ust. 3), które stanowią integralną część Bazy Azbestowej. Celem wprowadzenia rejestru wykonawców prac oraz rejestru jednostek szkoleniowych jest uporządkowanie rynku wykonawców prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz rynku jednostek szkoleniowych. Cel ten wynika także z przepisów UE. Na podstawie projektu ustawy w Polsce zakazane będzie usuwanie i zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest przez podmioty nieposiadające zezwolenia oraz szkolenie przez jednostki szkoleniowe niewpisane do rejestru. Działalność ta jest bowiem związana z narażeniem ludzi na szkodliwe działanie azbestu oraz emisję azbestu do środowiska – niewłaściwe wykonywanie prac przez nieprzeszkolonych wykonawców prac i zatrudnianie przez nich osoby wykonujące te prace naraża na działanie azbestu nie tylko samego wykonawcę prac czy te osoby, ale także podmioty, dla których te usługi są świadczone oraz osoby postronne, np. sąsiadów czy przechodniów.

Obowiązek odpowiednio uzyskania zezwolenia czy wpisu do rejestru przez wskazane grupy podmiotów ułatwiać będzie przeprowadzenie kontroli przez organy kontrolne. W wyniku przeprowadzonych kontroli możliwe będzie nakładanie administracyjnych kar pieniężnych na podmioty, które nie wywiązują się ze swoich obowiązków wynikających z projektowanej ustawy. Ponadto rejestry będą narzędziem weryfikacji wiarygodności zarejestrowanych podmiotów przez potencjalnych inwestorów, mieszkańców zaniepokojonych prowadzonymi pracami czy wykonawców prac poszukujących odpowiedniej jednostki szkoleniowej.

Administratorem Bazy Azbestowej jest minister właściwy do spraw gospodarki. Zadania administratora są finansowane ze środków budżetu państwa z części pozostającej w dyspozycji tego ministra (art. 39). Minister właściwy do spraw gospodarki odpowiada za utrzymanie systemu i jego rozwój technologiczny oraz za bezpieczeństwo przetwarzanych danych. Utrzymanie i rozwój technologiczny Bazy Azbestowej

obecnie jest finansowany ze środków budżetowych będących w dyspozycji ministra właściwego ds. gospodarki w ramach „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009–2032”.

Baza Azbestowa jest prowadzona w systemie teleinformatycznym i zgodnie z wymaganiami dla tych systemów oraz zgodnie z minimalnymi wymaganiami dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w formie elektronicznej (art. 40). Dane osobowe przetwarza się w Bazie Azbestowej wyłącznie w celu realizacji zadań określonych w projekcie ustawy. Generalnym celem systemu jest bieżące monitorowanie faktycznie użytkowanej i usuniętej lub zabezpieczonej ilości wyrobów zawierających azbest na terenie Polski.

Ocena Skutków dla Ochrony Danych została sporządzona i załączona jako załącznik do Oceny Skutków Regulacji. Okres przechowywania danych osobowych w Bazie Azbestowej ustalono na 30 lat, w celu aktualizacji danych w Bazie Azbestowej oraz do celów badań naukowych, historycznych lub statystycznych. Proces usuwania wyrobów zawierających azbest jest procesem rozłożonym w czasie, zależnym od decyzji właścicieli poszczególnych obiektów, instalacji i urządzeń.

Zgodnie z art. 41 Baza Azbestowa wykorzystuje dane z innych rejestrów i baz danych, tak aby zapewnić jakość i aktualność danych niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania Bazy Azbestowej z wykorzystaniem krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju, ewidencji gruntów i budynków, bazy danych obiektów topograficznych i zobrazowań lotniczych i satelitarnych oraz ortofotomapy i numerycznego modelu terenu dla obszaru całego kraju. W tym zakresie nie zachodzi potrzeba wprowadzenia zmian w innych ustawach w zakresie wymiany danych pomiędzy rejestrami (Baza Azbestowa pobiera dane z ogólnodostępnych rejestrów).

Gromadzone w Bazie azbestowej informacje będą przetwarzane poprzez ich przeszukiwanie, wizualizację na mapie oraz możliwość ich pozyskania w formacie otwartym, zgodnie z zasadami otwierania danych publicznych.

W art. 42 projektu ustawy określono zasady bezpieczeństwa gromadzonych w Bazie Azbestowej informacji, których celem jest zapewnienie integralności, rozliczalności i ciągłości jej funkcjonowania. Baza Azbestowa zawiera zbiór kont użytkowników, a każda dana posiada swój indywidualny numer identyfikacyjny, który w jednoznaczny sposób wyróżni dany wyrób, lokalizację wyrobu, wykonawcę prac czy jednostkę szkoleniową.

W art. 43 projektu ustawy przewidziano, iż za pośrednictwem strony internetowej wskazanej pod adresem elektronicznym określonym w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej ministra właściwego do spraw gospodarki nieodpłatnie ogólnodostępne są informacje, o których mowa w art. 38 ust.1 pkt 1 i 3 oraz ust. 3, a zatem informacje o wyrobach zawierających azbest, składowiskach odpadów azbestowych, wykonawcach prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz jednostkach szkoleniowych. Niedostępne będą zatem jedynie informacje o użytkujących wyroby zawierające azbest. Do nich dostęp posiadać będą wyłącznie zalogowani użytkownicy, o których mowa w art. 44. W przepisie tym ustalono sposób tworzenia kont tych enumeratywnie wskazanych użytkowników, za pośrednictwem których uzyskają oni nieodpłatny dostęp do wszystkich kategorii danych gromadzonych w Bazie Azbestowej. Użytkownicy będący organami są poza dostępem do danych, mają również możliwość ich edycji. W art. 45–47 projektu ustawy ustalono szczegółowy zakres zadań związanych z Bazą Azbestową wójta, burmistrza i prezydenta miasta, starosty, oraz marszałka województwa.

Rozdział 6 – Zasady wpisu do rejestru jednostek szkoleniowych

Dotychczas informacje o jednostkach szkoleniowych były gromadzone na stronie www.bazaazbestowa.gov.pl na zasadzie dobrowolności. Na podstawie projektu ustawy jednostki szkoleniowe podlegać będą obowiązkowemu wpisowi do rejestru, co będzie warunkiem możliwości prowadzenia szkoleń w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.

W art. 48-51 projektu określono przepisy prawne związane z wnioskiem o wpis do rejestru jednostek szkoleniowych, decyzją o odmowie wpisu do tego rejestru, zmianą wpisu, a także wykreśleniem jednostki szkoleniowej z rejestru jednostek szkoleniowych (w tym w drodze decyzji w przypadkach, o których mowa w art. 51 ust. 1 pkt 1 lit. b oraz ust. 1 pkt 2 projektu ustawy).

W art. 48 projektu określono termin złożenia wniosku o wpis do rejestru jednostek szkoleniowych (ust. 1), jak również zakres danych, które musi zawierać ten wniosek (ust. 2). Wniosek dotyczący wpisu do rejestru jednostek szkoleniowych, zmiany wpisu oraz wykreślenia z rejestru jednostek szkoleniowych złożony przez jednostkę szkoleniową składa się w formie elektronicznej za pośrednictwem strony internetowej wskazanej pod adresem elektronicznym określonym w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej ministra właściwego do spraw gospodarki. Wnioski te nie wymagają opatrzenia ich podpisem (ust. 4). Do postępowania w przedmiocie braków formalnych ww. wniosków oraz wniosku o wykreślenie jednostki szkoleniowej z rejestru złożonego przez okręgowego inspektora pracy lub państwowego powiatowego inspektora sanitarnego lub państwowego granicznego inspektora sanitarnego lub państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego lub komendanta właściwego terytorialnie wojskowego ośrodka medycyny prewencyjnej w związku z naruszeniem przepisów projektowanej ustawy, stosuje się art. 35–38 oraz art. 64 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (ust. 5).

Zakres danych osobowych zbieranych we wniosku o wpis do rejestru jednostek szkoleniowych został ograniczony do niezbędnego minimum, zachowując adres do korespondencji, który jest niezbędny do doręczenia ewentualnej decyzji o odmowie wpisu do rejestru.

W art. 49 ust. 1 projektu ustawy określono zakres informacji dotyczących jednostek szkoleniowych, jakie minister właściwy do spraw gospodarki będzie wpisywał do rejestru jednostek szkoleniowych oraz obowiązek aktualizacji tych danych. Zakres danych osobowych wpisywanych do rejestru jednostek szkoleniowych został ograniczony do niezbędnego minimum, zachowując adres do korespondencji, który jest niezbędny do kontaktu z jednostką szkoleniową.

Odmowa wpisu do rejestru jednostek szkoleniowych następuje w drodze decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki na podstawie art. 49 ust. 2 projektu ustawy.

Zgodnie z art. 50, w przypadku zmiany informacji wpisanych do rejestru jednostek szkoleniowych należy złożyć wniosek o zmianę wpisu w rejestrze w terminie 14 dni od dnia, w którym nastąpiła zmiana.

W art. 51 projektu ustawy przewidziano podstawy prawne wykreślenia jednostki szkoleniowej z rejestru jednostek szkoleniowych. Wykreślenie następuje w drodze decyzji administracyjnej wydanej przez ministra właściwego do spraw gospodarki w przypadku, gdy wniosek o wykreślenie został złożony przez okręgowego inspektora pracy lub państwowego powiatowego inspektora sanitarnego lub państwowego granicznego inspektora sanitarnego lub państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego lub komendanta właściwego terytorialnie wojskowego ośrodka medycyny prewencyjnej w związku z naruszeniem przepisów projektowanej ustawy, a także w przypadku wykreślenia jednostki szkoleniowej z rejestru jednostek szkoleniowych z urzędu, po sprawdzeniu informacji z Centralnej

Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, Krajowego Rejestru Sądowego lub innego właściwego rejestru prowadzonego w państwie członkowskim Unii Europejskiej lub innym państwie o wykreśleniu jednostki szkoleniowej z tych rejestrów. Wykreślenie z rejestru na wniosek o wykreślenie złożony przez jednostkę szkoleniową będzie mieć charakter wyłącznie czynności technicznej.

Rozdział 7 – Opieka socjalna i zdrowotna dla pracowników zatrudnionych w warunkach narażenia na działanie azbestu

W art. 52–58 projektu ustawy sformułowano zasady zapewnienia opieki socjalnej i zdrowotnej dla pracowników zatrudnionych w warunkach narażenia na działanie azbestu.

Treść art. 52 oraz 53 projektu ustawy została przeniesiona z ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i odpowiada art. 5 i 6 tejże ustawy.

W myśl art. 52 projektu ustawy były pracownik, zatrudniony w warunkach narażenia na działanie azbestu w podmiocie wymienionym w załączniku do ustawy lub podmiotach powstałych w wyniku przekształcenia, podziału lub połączenia tych podmiotów lub w podmiotach korzystających z ich majątku do czasu zaprzestania produkcji wyrobów zawierających azbest i oczyszczenia tych podmiotów z azbestu, ma prawo do jednorazowego odszkodowania zgodnie z przepisami o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. W art. 53 projektu ustawy przewidziano możliwość otrzymania świadczenia przedemerytalnego przez zatrudnionych w podmiotach wymienionych w załączniku do ustawy, gdy rozwiązanie stosunku pracy z ostatnim pracodawcą nastąpiło z przyczyn zakładu pracy.

W projekcie ustawy grupa osób uprawnionych do uzyskania jednorazowego odszkodowania oraz świadczenia przedemerytalnego została rozszerzona w porównaniu do obecnie obowiązujących przepisów (przyjęto w załączniku do projektu ustawy listę podmiotów z załącznika nr 4 z ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i dodano Przedsiębiorstwo Sprzętu Ochronnego Maskpol S.A.). Jest to wyrównanie dostępu dla byłych pracowników do świadczeń zdrowotnych (o których mowa w art. 55) i świadczeń socjalnych.

Projektowany załącznik obejmuje byłych pracowników z:

- 1) 17 podmiotów wymienionych w załączniku nr 4 ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest w pkt 1–17 (ze względu na powtórzenia podmiotów w załącznikach nr 2 i 3 do ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest nie jest to suma tych załączników),
- 2) 12 podmiotów wymielonych w załączniku nr 4 ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest w pkt 18–28),
- 3) Przedsiębiorstwa Sprzętu Ochronnego Maskpol S.A.

Niestety po latach od narażenia na działanie azbestu, co wynika z badań profilaktycznych, byli pracownicy podmiotów stosujących azbest w produkcji doświadczają zachorowań na choroby azbestozależne. Uznanie tych chorób za choroby zawodowe powinno się wiązać z możliwością uzyskania jednorazowego odszkodowania oraz świadczenia przedemerytalnego. Jak wynika z danych Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi, okres latencji, czyli czas, jaki upłynął od pierwszego kontaktu z azbestem do rozpoznania choroby, dla 84% osób z rozpoznaną pylicą azbestową wynosił powyżej 40 lat, a dla 43,8% badanych okres ten wyniósł ponad 50 lat. Należy podkreślić, że byli pracownicy tych podmiotów, u których stwierdzono azbestozę mają istotnie zwiększone ryzyko wystąpienia nowotworów złośliwych: raka płuca i międzybłoniaków. Przeprowadzone analizy wykazały, że mimo

upływu ponad 20 lat od zaprzestania produkcji wyrobów azbestowych, rozpoznawane są ciągle nowe przypadki pylicy azbestowej i nowotworów azbestozależnych wśród osób w przeszłości narażonych na działanie azbestu. Wskazuje to na konieczność kontynuowania badań profilaktycznych tej grupy osób zawodowo ekspozowanych na działanie azbestu, a także wsparcie ich w zakresie dostępu do świadczeń socjalnych.

W obecnie obowiązujących przepisach szczególną ochroną zdrowotną objęci są jedynie byli pracownicy 28 podmiotów wymienionych w załączniku do ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Projekt ustawy zapewnia kontynuację tej opieki zdrowotnej i rozszerzenie opieki socjalnej dla byłych pracowników rozszerzonej grupy podmiotów, z uwzględnieniem dodatkowo Przedsiębiorstwa Sprzętu Ochronnego Maskpol S.A.

Celem przepisu zawartego w art. 52 ust. 4, jest utrzymanie obecnej sytuacji prawnej, gdy jednorazowe odszkodowania, zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami i praktyką, są wypłacane także członkom rodzin byłych pracowników, którzy zmarli wskutek choroby zawodowej i nie zdążyli uzyskać takiego świadczenia. Należy zapewnić w projektowanych przepisach kontynuację obecnych przepisów i praktyki w tym zakresie, tak aby zapewnić rodzinom byłych pracowników możliwość uzyskania jednorazowych odszkodowań, w przypadkach gdy byli pracownicy nie otrzymali tych świadczeń ze względu na przedwczesny zgon.

Do projektu ustawy nie zostały przeniesione przepisy z art. 6a i 6b ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Są to przepisy epizodyczne, które miały zastosowanie do sytuacji przeszłych. Przepisy art. 6a określają zasady szkolenia pracowników zatrudnionych w zakładach produkujących wyroby zawierające azbest oraz ich zatrudnienia po odbyciu szkolenia. Obecnie żaden zakład w Polsce nie produkuje wyrobów zawierających azbest, a więc nie ma potrzeby organizowania szkoleń dla przekwalifikowywanych pracowników tych zakładów. Przepisy art. 6b dotyczą wypłaty odpraw pracownikom zakładów produkujących wyroby zawierające azbest lub zakładów, które zaprzestały produkcji tych wyrobów, z którymi w okresie od dnia 28 września do dnia 31 grudnia 1998 r. został rozwiązywany stosunek pracy. W obecnej sytuacji przepisy te nie mają już zastosowania.

W art. 54 wskazano możliwość wykonywania badań okresowych przez pracowników i byłych pracowników, zatrudnionych w warunkach narażenia na działanie azbestu, zgodnie z przepisami Kodeksu pracy.

W art. 55 projektu ustawy wskazano uprawnienia dla byłych pracowników w zakresie bezpłatnych badań profilaktycznych oraz w uzasadnionych wypadkach dodatkowych badań i konsultacji specjalistycznych, bezpłatnego zaopatrzenia w leki oraz korzystania raz w roku z leczenia uzdrowiskowego lub rehabilitacji uzdrowiskowej. Uprawnienia te, tak jak dotychczas, będą finansowane ze środków budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zdrowia, w formie dotacji celowej.

W porównaniu do obecnie obowiązujących przepisów wydłużono czas zatrudnienia do 31 grudnia 2004 r. oraz rozszerzono grupę pracowników, którym przysługują te uprawnienia. Dotychczasowe uprawnienia nie obejmowały osób narażonych na działanie azbestu w różnego rodzaju pracach z materiałami budowlanymi, izolacyjnymi, w przemyśle energetycznym, chemicznym, w górnictwie czy stoczniach. Rozszerzenie czasowe jest konieczne, ze względu na fakt, iż ta grupa osób narażonych na działania azbestu wchodzi w okres największego ryzyka występowania azbestozależnych chorób nowotworowych takich jak rak płuca i międzybłoniak opłucnej. Wyniki systematycznej opieki i doświadczenia zdobyte podczas przeprowadzania badań profilaktycznych dają możliwość wczesnego

wykrycia chorób azbestozależnych oraz spełnienia obowiązku państw członkowskich w zakresie monitorowania stanu zdrowia pracowników, w tym po zakończeniu narażenia.

W art. 55 ust. 3 i 4 określono procedurę skierowania na badanie lekarskie pracownika, który był zatrudniony w warunkach narażenia na działanie azbestu. Zakres danych osobowych zbieranych w skierowaniu został ograniczony do niezbędnego minimum, zachowując możliwość identyfikacji tożsamości pracownika.

Na podstawie art. 55 ust. 5 minister właściwy do spraw zdrowia określi w drodze rozporządzeń wykaz leków stosowanych w leczeniu chorób azbestozależnych. Wykaz leków powinien zostać skonsultowany ze środowiskiem medycznym, przede wszystkim z Polskim Towarzystwem Chorób Płuc i Polskim Towarzystwem Onkologicznym.

Kwestie związane z leczeniem uzdrowiskowym lub rehabilitacją uzdrowiskową zostały ujednoczone z obecnie obowiązującymi procedurami skierowań na leczenie uzdrowiskowe lub rehabilitację uzdrowiskową na podstawie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (ust. 6 i 7). Sposób i tryb finansowania z budżetu państwa kosztów z tytułu zaopatrzenia w leki stosowane w leczeniu chorób azbestozależnych oraz z tytułu odpłatności związanej z leczeniem uzdrowiskowym lub rehabilitacją uzdrowiskową zostaną określone w rozporządzeniu ministra zdrowia (ust. 8).

Na podstawie art. 55 ust. 9 minister właściwy do spraw zdrowia określi w drodze rozporządzenia zakres przeprowadzania badań profilaktycznych byłych pracowników, o których mowa w ust. 1 i 2, oraz częstotliwość tych badań. Konieczne jest dostosowanie tych przepisów do postępu medycznego w zakresie rodzajów badań, np. wykorzystanie niskodawkowej tomografii komputerowej. Do badania ogólnolekarskiego konieczne jest dodanie edukacji antytytoniowej, w związku z udokumentowanym faktem, że palenie papierosów znacząco przyspiesza proces zapadania na choroby azbestozależne.

W art. 56 projektu ustawy wprowadzono uregulowania dotyczące przeprowadzenia badań profilaktycznych. Badania profilaktyczne byłych pracowników przeprowadza się w wojewódzkim ośrodku medycyny pracy (ust. 1) i dokumentuje w orzeczeniu lekarskim (ust. 2). Tym samym projekt ustawy przewiduje rezygnację z książeczek badań profilaktycznych, wskazując jednocześnie zakres danych i informacji objętych orzeczeniem lekarskim.

W art. 57 projektu ustawy wskazano, że jednostką koordynującą badania profilaktyczne jest Instytut Medycyny Pracy im. prof. dr med. Jerzego Nofera w Łodzi. Jednostka koordynująca podlega ministrowi właściwemu do spraw zdrowia i corocznie przedkłada mu sprawozdanie z wykonania profilaktycznych badań lekarskich. W ust. 2 określono obowiązki jednostki koordynującej. Wojewódzki ośrodek medycyny pracy przesyła do jednostki koordynującej dokumentację medyczną dotyczącą przeprowadzonych badań profilaktycznych (ust. 3). Zadania jednostki koordynującej są finansowane ze środków pochodzących z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zdrowia, w formie dotacji celowej (ust. 5).

Na podstawie otrzymanej dokumentacji medycznej jednostka koordynująca będzie składała ministrowi właściwemu do spraw zdrowia coroczne sprawozdanie z przeprowadzenia badań profilaktycznych byłych pracowników (ust. 4). Celem składania sprawozdań jest analiza sytuacji w zakresie zapadalności na choroby azbestozależne, przy uwzględnieniu ilości wykonanych badań profilaktycznych w grupie byłych pracowników zatrudnionych w warunkach narażenia na działanie azbestu. Natomiast minister zdrowia opracowuje informację o sytuacji w zakresie chorób azbestozależnych byłych pracowników i przekazuje ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, ministrowi właściwemu do spraw pracy,

rodziny i polityki społecznej, Głównemu Inspektorowi Pracy oraz Głównemu Inspektorowi Sanitarnemu (ust. 6).

W art. 60 ust. 1 projektu ustawy zawarto odesłanie do stosowania w sprawach nieuregulowanych w rozdziale 7 przepisów rozdziału VI i VII działu X ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeksu pracy, tj. uregulowań w zakresie profilaktycznej ochrony zdrowia pracownika oraz wypadków przy pracy i chorób zawodowych. W ust. 2 wskazano, że do dokumentacji medycznej w zakresie nieuregulowanym w niniejszym rozdziale stosuje się przepisy ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

Rozdział 8 – Administracyjne kary pieniężne

Dotychczasowe przepisy karne były niewystarczające, co powodowało poczucie bezkarności podmiotów świadczących usługi polegające na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest, postępujących nieprawidłowo z wyrobami zawierającymi azbest oraz poczucie bezsilności u osób postronnych, świadków zdarzenia. Bezkarni pozostawali również użytkownicy wyrobów zawierające azbest, którzy nie stosowali się do obowiązku składania informacji dotyczącej tych wyrobów. Korzystając z doświadczeń resortu środowiska oraz mając na względzie, iż przy postępowaniu z wyrobami zawierającymi azbest konieczne jest przestrzeganie zasad mających na celu ochronę zdrowia ludzi wyodrębniono grupy naruszeń zagrożone administracyjną karą pieniężną. Naruszenia zostały podzielone na cztery grupy i dla każdej z nich ustalono oddzielne wysokości administracyjnych kar pieniężnych w zależności od wagi naruszeń.

Pierwsza grupa, wskazana w art. 59 projektu ustawy, obejmuje użytkowników wyrobów zawierające azbest, którzy nie składają lub nie aktualizują deklaracji dotyczącej wyrobów zawierających azbest w ustawowym terminie. Wysokość kary została ustalona na poziomie od 500 zł do 1 000 zł, nie więcej niż 5 000 zł w ciągu jednego roku. Kary za brak złożenia deklaracji nakłada organ wykonawczy gminy lub województwa w drodze decyzji. Wpływy z tych kar stanowiąc będą dochód własny gminy, z przeznaczeniem na realizację działań polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz transporcie i unieszkodliwianiu odpadów zawierających azbest (art. 64 ust. 2 projektu ustawy). Nadmienić należy, że dotychczas za brak złożenia informacji o wyrobach zawierających azbest przewidziana była kara grzywny, jednakże z przepisów tych praktycznie nie korzystano.

W art. 60 określono przepisy w przypadku braku zgłoszenia zamiaru przeprowadzenia prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest właściwemu organowi lub właściwym organom. Ze względu na fakt, że tych organów, które mogą wymierzyć karę za to naruszenie jest wiele, konieczne było wydzielenie ich w oddzielną jednostkę redakcyjną. Wysokość kary została ustalona na poziomie od 500 zł do 1 000 zł, nie więcej niż 5 000 zł w ciągu jednego roku. Kary za brak złożenia deklaracji może nałożyć w drodze decyzji właściwy inspektor pracy, właściwy państwowy graniczny inspektor sanitarny, właściwy państwowy powiatowy inspektor sanitarny, właściwy wojewódzki inspektor ochrony środowiska, właściwy organ nadzoru budowlanego, właściwy starosta, jak również komendant właściwego terytorialnie wojskowego ośrodka medycyny prewencyjnej.

Administracyjne kary pieniężne, określone w art. 61 projektu ustawy, obejmują naruszenia przepisów dotyczących przygotowania formalno-organizacyjnego do planowanej działalności, np. za brak oceny ryzyka zawodowego osób narażonych na działanie azbestu, dopuszczenie do pracy tych osób bez aktualnego szkolenia, prowadzenie szkoleń w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest nie spełniając warunków określonych w ustawie, usuwanie lub zabezpieczanie

wyrobów zawierających azbest bez wymaganego zezwolenia. Wysokość kary została ustalona na poziomie od 1 000 zł do 20 000 zł, nie więcej niż 200 000 zł w ciągu jednego roku.

Wskazana w art. 62 projektu ustawy grupa kar dotyczy nieprzestrzegania przepisów dotyczących ochrony zdrowia i życia osób narażonych na działanie azbestu, innych osób trzecich a także środowiska, za np. nieoznakowanie urządzeń, instalacji czy pomieszczeń, w których się one znajdują, czy dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest niezabezpieczonych trwale przed emisją azbestu, nieopracowanie planu prac, brak odpowiednich maszyn i urządzeń, brak izolacji od otoczenia miejsca wykonywania prac, brak oznakowania miejsca wykonywania prac, brak ogrodzenia miejsca wykonywania prac, nieodpowiednie opakowanie i oznakowanie odpadów zawierających azbest, wykonywanie czynności związanych z usuwaniem lub zabezpieczaniem wyrobów zawierających azbest z naruszeniem zasad wskazanych w przepisach ustawy. Wysokość kary została określona na poziomie od 1 000 zł do 10 000 zł, nie więcej niż 100 000 zł w ciągu jednej kontroli.

Zgodnie z art. 63 projektu ustawy administracyjne kary pieniężne określone w art. 61 i 62 wymierza w drodze decyzji właściwy inspektor pracy, właściwy państwowy graniczny inspektor sanitarny oraz właściwy państwowy powiatowy inspektor sanitarny w zakresie swoich kompetencji.

W art. 64 określono procedurę uiszczania administracyjnych kar pieniężnych. Wpływy z administracyjnych kar pieniężnych, o których mowa w art. 59 ust. 1 wymierzone przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta stanowią dochód własny gminy. Wpływy z tytułu administracyjnych kar pieniężnych, o których mowa w art. 59 ust. 1, wymierzone przez marszałka województwa oraz wpływy z administracyjnych kar pieniężnych, określonych w art. 60–62, zasilą rachunek bankowy Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (dalej: „NFOŚiGW”) w celu finansowania przez NFOŚiGW działań polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz transporcie i unieszkodliwianiu odpadów zawierających azbest (zadanie to zostało nałożone na NFOŚiGW w art. 68 projektu ustawy, poprzez dodanie w art. 401c ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska ust. 9d.

Egzekucja administracyjnych kar pieniężnych następować będzie w trybie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2025 r. poz.132).

Rozdział 9 – Zmiany w przepisach

W rozdziale 9 określono zmiany w przepisach, które wynikają z przepisów projektu ustawy.

Między projektem ustawy a ustawami zmienianymi występują niewątpliwe związki tematyczne. Jednoczesne dokonanie zmian w kilku ustawach jest konieczne ze względu na spójność projektowanych przepisów. Przedmiotowe zmiany, zawarte w art. 65–75, dotyczą m.in. kompetencji Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz Państwowej Inspekcji Pracy, przepisów ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy, ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej, ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych oraz ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach.

W art. 65 i 72 projektu ustawy wprowadzono zmiany do ustaw rozszerzające kompetencje kontrolne odpowiednio Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz Państwowej Inspekcji Pracy. Na podstawie tych zmian wskazane organy zyskają kompetencję do kontroli przestrzegania przepisów projektu ustawy.

W art. 66 wprowadzono zmianę do ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy wynikającą z utraty mocy ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i konieczności powołania się na nowy przepis projektu ustawy o wyrobach zawierających azbest (pkt 2). Ponadto, wprowadzono zmianę w ustawie o służbie medycyny pracy mającą istotne znaczenie z uwagi na konieczność podjęcia działań zmierzających do zarządzania wojewódzkimi ośrodkami medycyny pracy w bardziej efektywny sposób (pkt 1 i 3 art. 66). Zarządzanie tymi podmiotami leczniczymi powinno, tak jak w odniesieniu do innych publicznych podmiotów leczniczych, uwzględniać wykorzystanie odpowiednio przygotowanej kadry menadżerskiej, zarówno w obszarze zarządzania zasobami ludzkimi, finansami publicznymi, jak i wykorzystania posiadanych możliwości diagnostycznych i leczniczych, w odniesieniu do byłych pracowników, w tym objętych badaniami profilaktycznymi i leczeniem z uwagi na pracę w narażeniu na działanie azbestu.

W art. 67 projektu ustawy wprowadzono zmianę ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (zwaną dalej „POŚ”). W pierwszej kolejności uchylono przepisy dotyczące azbestu. Wskazuje się tym samym, że przepisy dotyczące substancji określone w art. 158–165 POŚ nie mają zastosowania do azbestu i wyrobów zawierających azbest. Regulacje w zakresie postępowania z wyrobami zawierającymi azbest zostały bowiem zamieszczone w niniejszym projekcie ustawy. Przepisy dotyczące inwentaryzacji substancji stwarzających szczególne zagrożenia dla środowiska znajdujące się w art. 162 ust. 2–9 POŚ nie będą miały zastosowania do wyrobów zawierających azbest. Delegacje ustawowe zawarte w art. 163 ust. 1, 6 oraz 8 POŚ dotyczą także innych substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (PCB oraz pestycydów). Przepisy dotyczące problematyki azbestowej zawarte dotychczas w aktach wykonawczych do POŚ zostały przeniesione do projektu ustawy i jej aktów wykonawczych. W POŚ przewidziano jedynie odpowiedzialność karną za brak złożenia informacji o wyrobach zawierających azbest (art. 346), lecz w praktyce kara grzywny z tego tytułu nie była wymierzana. Większość uregulowań w zakresie wyrobów zawierających azbest zawartych jest na poziomie aktów wykonawczych do POŚ, co skutkuje brakiem możliwości nałożenia jakichkolwiek kar za ich nieprzestrzeganie.

Wyżej wskazana zmiana POŚ implikuje konieczność wydania nowych rozporządzeń na podstawie delegacji ustawowych zawartych w projekcie ustawy oraz w POŚ.

Niezbędność wprowadzenia zmian w art. 400a w ust. 1 POŚ, wynika z braku w obecnie obowiązujących aktach prawnych jednoznacznych przepisów, na podstawie których można finansować usuwanie azbestu. Problematyka azbestowa wymaga uwzględniania w priorytetach finansowania ochrony środowiska w Polsce. Obowiązujący od 2019 r. program NFOŚiGW dotyczący usuwania azbestu jest przykładem udzielenia wsparcia finansowego dla jednostek samorządu terytorialnego. Ze względu na wciąż powszechne występowanie wyrobów zawierających azbest wskazane jest, aby takie wsparcie udzielane było także w kolejnych latach. Dlatego też w art. 67 pkt 2 projektu ustawy określono, że działania polegające na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz transporcie i unieszkodliwianiu odpadów zawierających azbest będą ujęte w ramach finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej przez NFOŚiGW oraz WFOŚiGW. Zgodnie z art. 67 pkt 3–4 przychodami NFOŚiGW będą wpływy z tytułu administracyjnych kar pieniężnych wymierzonych na podstawie art. 59 ust. 4 pkt 2 oraz art. 60–62 projektu ustawy, które zostaną przeznaczone na realizację działań polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz transporcie i unieszkodliwianiu odpadów zawierających azbest.

W art. 68 projektu ustawy wprowadzono zmianę do ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, wynikającą z utraty mocy ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest i koniecznością powołania się na nowy przepis projektu ustawy o wyrobach zawierających azbest.

W art. 69 projektu ustawy wprowadzono zmianę do ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, co jest niezbędne dla zapewnienia finansowania świadczeń opieki zdrowotnej wskazanych w projekcie ustawy (zmiany w art. 97 i 116) oraz zapewnienia spójności przepisów (zmiany w art. 43a ust. 4 i art. 43b ust. 8).

W art. 70 wprowadzono zmianę ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej, mającą na celu ustalenie stawki opłaty skarbowej za wydanie zezwolenia na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest (616 zł) lub jego zmianę (308 zł).

Celem projektu ustawy jest także uwzględnienie kosztów usuwania wyrobów zawierających azbest jako kosztów kwalifikowanych w programach wsparcia finansowanych czy współfinansowanych ze środków publicznych. Dlatego też w art. 71 projektu ustawy zaprojektowano zmianę do ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju rozszerzającą zakres programu rozwoju (w tym programu wieloletniego) oraz programu operacyjnego o działania polegające na usuwaniu i zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest oraz transporcie i unieszkodliwianiu odpadów zawierających azbest.

W art. 74 wprowadzono niezbędne zmiany w ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych (zmiany w art. 44a ust. 2).

W art. 75 wprowadzono zmiany w ustawie z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach w kontekście zastrzeżenia, że prace budowlane, rozbiórkowe czy remontowe, gdzie występują wyroby zawierające azbest podlegają w tym zakresie przedmiotowemu projektowi ustawy, jednocześnie mając na uwadze, że postępowanie z odpadami powinno być zgodne z przepisami ustawy o odpadach. Jest to dopełnienie regulacji dotyczących usuwania wyrobów zawierających azbest, dla przypadków gdy wykonywane są prace budowlane czy rozbiórkowe w miejscach, gdzie nie zostały zinwentaryzowane wyroby zawierające azbest, a prace te osoba fizyczna czy usługodawca wykonuje tylko na podstawie ustawy o odpadach w związku z wytwarzaniem odpadów.

Rozdział 10 – Przepisy przejściowe, dostosowujące i końcowe

W art. 76 ust. 1 projektu ustawy wskazano, że do spraw, o których mowa w art. 5–7a ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe. W ust. 2 art. 76 uregulowano natomiast kwestię orzeczenia lekarskiego oraz terminu następnego badania profilaktycznego zawartych w książeczce badań profilaktycznych, wydanej na podstawie art. 7 ust. 1 ustawy o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, wskazując, że zachowują one moc do czasu wydania orzeczenia lekarskiego, o którym mowa w art. 56 ust. 2 ustawy.

W art. 77 ust. 1 projektu ustawy wskazano, że ocenę ryzyka zawodowego sporządza się i dokumentuje do dnia 20 grudnia 2025 r., chyba że aktualna ocena ryzyka zawodowego uwzględnia rodzaj i poziom narażenia na działanie azbestu. Ocena ryzyka zawodowego oraz szkolenia w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest dotyczą nie tylko wykonawców prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest, ale także różnych innych grup

zawodowych, które w swojej pracy mogą się narażać na działanie azbestu. Są to m.in. strażacy, górnicy, służby ratunkowe, osoby zatrudnione w przedsiębiorstwa wodociągowych i kanalizacyjnych, ciepłowniczych, elektroenergetycznych, transportowych, instalacjach przemysłowych, w których są wykorzystywane wyroby zawierające azbest, a nawet osoby wykonujące pracę w budynkach, w których występują wyroby zawierające azbest. Dotychczas te grupy zawodowe mogły nie mieć uwzględnianego narażenia na działanie azbestu w ocenach ryzyka zawodowego. Z tego względu w projekcie ustawy przewidziano okres przejściowy na sporządzenie nowych ocen ryzyka zawodowego oraz przeszkolenie osób narażonych na działanie azbestu, zachowując ważność dotychczasowych dokumentów do 20 grudnia 2025 r.

Zgodnie z art. 77 ust. 2 projektu ustawy również zaświadczenia o ukończeniu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest zachowują ważność do dnia 20 grudnia 2025 r. Jeśli ostatni dzień ważności zaświadczenia o ukończeniu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest przypada w okresie od dnia wejścia w życie ustawy do 20 grudnia 2025 r. okres ważności zaświadczenia ulega przedłużeniu z mocy prawa, jednak nie dłużej niż do dnia 20 grudnia 2025 r. Biorąc pod uwagę zakontraktowane prace budowlane oraz realizację oczyszczania kraju z azbestu projektodawca wskazał okres przejściowy w tym zakresie. W tym czasie także jednostki szkoleniowe będą się ubiegać o wpis do rejestru jednostek szkoleniowych oraz organizować szkolenia zgodne z nowymi przepisami, co z pewnością rozłoży się w czasie. Zatem, aby nie ograniczać możliwości prowadzenia działalności wprowadzono przedłużenie ważności dotychczasowych zaświadczeń z mocy prawa.

Nowością w polskim prawie będzie obowiązek uzyskania zezwolenia na usuwanie lub zabezpieczanie wyrobów zawierających azbest przez wykonawcę tych prac. Z tego względu wprowadzono możliwość prowadzenia działalności w zakresie usuwania lub zabezpieczania wyrobów zawierających azbest na dotychczasowych zasadach do dnia uzyskania zezwolenia, jednak nie dłużej niż do dnia 20 grudnia 2025 r.

W art. 78 projektu ustawy ustalono, że wyprodukowane, wprowadzone do obrotu i pozostające w użytkowaniu oznakowania wyrobów zawierających azbest, odpadów zawierających azbest, rur azbestowo-cementowych oraz dróg utwardzonych odpadami zawierającymi azbest, ale niezabezpieczonymi trwale przed emisją azbestu, zachowują swoją ważność do czasu zachowania czytelności oznakowania informującego o potencjalnym ryzyku narażenia na działanie azbestu.

W art. 79 projektu ustawy określono, że kierownik wojewódzkiego ośrodka medycyny pracy powołany na to stanowisko na podstawie ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy przed dniem wejścia w życie ustawy o wyrobach zawierających azbest pozostaje na swoim stanowisku do dnia powołania kierownika wojewódzkiego ośrodka medycyny pracy na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej. Rozwiązanie to umożliwi zachowanie ciągłości pełnienia funkcji przez obecnych kierowników wojewódzkich ośrodków medycyny pracy do czasu powołania kierownika na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej.

W art. 80 projektu ustawy określono termin na złożenie deklaracji dotyczącej wyrobów zawierających azbest przez użytkującego te wyroby, określając go na 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. Zobowiązanie do złożenia deklaracji wszystkich użytkujących pozwoli na aktualizację danych zawartych w Bazie Azbestowej. Następne deklaracje będą składane przez użytkujących w przypadku zmiany danych.

Zgodnie z art. 81 projektu ustawy, rejestry rodzaju, ilości oraz miejsc występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, w zakresie wyrobów zawierających azbest,

o których mowa w art. 162 ust. 7 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, prowadzone przez marszałków województw na podstawie przepisów dotychczasowych staną się Bazą Azbestową, o której mowa w art. 38 ust. 1. Konto użytkownika rejestru wraz z hasłem dostępu do tego konta stanie się kontem użytkownika Bazy Azbestowej wraz z hasłem dostępu do tego konta.

Rejestry wyrobów zawierających azbest prowadzone są w formie elektronicznej pod adresem www.bazaazbestowa.gov.pl. Są one obowiązkowym narzędziem gromadzenia danych o wyrobach zawierających azbest dla samorządów gminnych i wojewódzkich. Dla Bazy Azbestowej zachowany zostanie adres www.bazaazbestowa.gov.pl. Także konta użytkowników dotychczasowych rejestrów oraz ich hasła dostępu zostaną zachowane, co zapewni ciągłość pracy systemu dla użytkowników oraz dostęp do zgromadzonych danych.

W art. 82 projektu ustawy został określony maksymalny limit wydatków budżetu państwa będących skutkiem finansowym projektowanej ustawy oraz mechanizm korygujący w przypadku zagrożenia przekroczenia przyjętego na dany rok budżetowy maksymalnego limitu wydatków.

W art. 83 projektu ustawy określono, że ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest traci moc.

W art. 84 projektu ustawy określono termin wejścia w życie ustawy po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia. W projekcie ustawy zamieszczono przepisy przejściowe umożliwiające m.in. prowadzenie działalności na dotychczasowych zasadach lub dostosowanie dokumentacji osób narażonych na działanie azbestu do nowych wymagań, jednak nie dłużej niż do 20 grudnia 2025 r. Okres przejściowy jest niezbędny dla dostosowania się przedsiębiorców do nowych obowiązków wynikających z projektu ustawy, do zapoznania się z nimi, a jednocześnie do możliwości prowadzenia działalności jeszcze według starych zasad. Tym samym nie wystąpi sytuacja luki prawnej, wskutek której przedsiębiorcy nie mogliby prowadzić prac polegających na usuwaniu lub zabezpieczaniu wyrobów zawierających azbest, a jednocześnie zapewniony zostanie czas na uzyskanie nowych zezwoleń. Podobnie z jednostkami szkoleniowymi, które nadal będą mogły prowadzić swoją działalność i jednocześnie będą mogły wystąpić o uzyskanie wpisu do rejestru.

W załączniku do projektu ustawy wskazano wykaz podmiotów, które stosowały azbest w produkcji i których pracownicy są uprawnieni do dodatkowych świadczeń zdrowotnych i socjalnych określonych w projekcie ustawy. Do wykazu podmiotów funkcjonującego od 1997 r. dodano Przedsiębiorstwo Sprzętu Ochronnego Maskpol S.A., które nie zostało ujęte w pierwotnym wykazie. Analiza danych gromadzonych w Centralnym Rejestrze Chorób Zawodowych w Instytucie Medycyny Pracy w Łodzi wykazała, że od 2014 r. obserwowane są przypadki zachorowania na międzybłoniaka opłucnej jako choroby zawodowej spowodowanej narażeniem na działanie azbestu. Z tego względu w wykazie zostało uwzględnione Przedsiębiorstwo Sprzętu Ochronnego Maskpol S.A.

10. Zgodność projektowanych przepisów z prawem Unii Europejskiej

Projekt ustawy jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Projekt zawiera przepisy krajowe, które transponowały do prawa krajowego przepisy Unii Europejskiej:

1) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2668 z dnia 22 listopada 2023 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2009/148/WE w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (Dz. Urz. UE L 2023/2668 z 30.11.2023);

2) dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/148/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony pracowników przed ryzykiem związanym z narażeniem na działanie azbestu w miejscu pracy (wersja ujednolicona) (Dz. Urz. UE L 330 z 16.12.2009, str. 28, Dz. Urz. L 198, 25.7.2019, str. 241);

3) dyrektywę Rady z dnia 19 marca 1987 r. w sprawie ograniczania zanieczyszczenia środowiska azbestem i zapobiegania temu zanieczyszczeniu (87/217/EWG) (Dz. Urz. WE L 85 z 28.3.1987, s. 40 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 8, str. 269, Dz. Urz. WE L 377 z 31.12.1991, str. 48 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, str. 10, Dz. Urz. WE C 241 z 29.8.1994, str. 9, Dz. Urz. UE L 122 z 16.5.2003, str. 36 – Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 1, t. 4, str. 335 oraz Dz. Urz. UE L 150 z 14.6.2018, str. 155).

Dotychczasowe przepisy krajowe, głównie w randze rozporządzeń, zapewniały transpozycję przepisów Unii Europejskiej. Podczas opracowywania projektu ustawy o wyrobach zawierających azbest przepisy te zostały ponownie przelizowane i wprowadzono niewielkie modyfikacje w zakresie transpozycji prawa Unii Europejskiej. Szczegółowy zakres transpozycji przedstawiają tabele zgodności oraz odwrócona tabela zgodności.

Projekt ustawy nie zawiera przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597) i w związku z tym nie podlega notyfikacji w rozumieniu przepisów tego rozporządzenia.

Projekt ustawy zawiera przepisy, w których nakłada się na usługodawcę na stałe wykonującego działalność gospodarczą następujące wymogi: obowiązek uzyskania zezwolenia przez wykonawców prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz obowiązek uzyskania wpisu do rejestru jednostek szkoleniowych przez jednostki szkoleniowe. Ze względu na wymogi dotyczące możliwości podjęcia działalności usługowej dla wybranych usługodawców z uwagi na szczególnie charakter działalności, projekt ustawy będzie podlegał notyfikacji usługowej zgodnie z Dyrektywą 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącą usług na rynku wewnętrznym.

Projekt ustawy nie podlega obowiązkowi przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia, o którym mowa w § 27 ust. 4 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. (M. P. z 2022 r. poz. 348) – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248) oraz § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów, projekt ustawy zostanie udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji.

Wyniki oceny przewidywanych skutków społeczno-gospodarczych przedstawiono w ocenie skutków regulacji.